

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Rapport

Het belang van het midden- en kleinbedrijf voor de Nederlandse export in 2012

Ilke Van Beveren¹

---

¹ Met dank aan Stephen Chong, Oscar Lemmers, Ron van der Wal en Piet Verbiest.

CBS Heerlen
CBS-weg 11
6412 EX Heerlen
Postbus 4481
6401 CZ Heerlen
+31 45 570 60 00
www.cbs.nl

projectnummer 301457
EBH
21 november 2016

kennisgeving De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Het belang van het MKB voor de Nederlandse export	6
3. Export van goederen: belangrijkste handelspartners	9
4. Export van goederen: Exportkanalen	11
Literatuurlijst	14

Managementsamenvatting

In dit onderzoeksrapport wordt de rol van het midden-en kleinbedrijf (MKB) in de Nederlandse export toegelicht. Vier onderzoeksvragen vormen het uitgangspunt van dit onderzoeksrapport.

- 1) Hoeveel verdient Nederland aan export door het MKB en grootbedrijf?
- 2) Hoe belangrijk is de export van het MKB en grootbedrijf voor de werkgelegenheid?
- 3) Hoeveel verdient Nederland aan de export van goederen door het MKB en grootbedrijf naar de belangrijkste handelspartners?
- 4) Wat is het (geschatte) relatieve belang van de drie kanalen waarmee productie van het MKB naar buitenland gaat, namelijk directe export van eigen productie, export door productie voor een andere exporterende producent of export via tussenpersonen (bv. groothandel)?

Nederland verdiende in 2012 169,6 miljard euro dankzij de export van goederen en diensten. In termen van werkgelegenheid was de export goed voor 1,6 miljoen arbeidsjaren. In relatieve termen genereert de export een derde van de totale verdiensten en een vijfde van de totale werkgelegenheid in de Nederlandse economie. Het MKB nam 43 procent van de totale verdiensten (73 miljard euro) en 53 procent van de werkgelegenheid (854 000 arbeidsjaren) voor haar rekening.

Nederland verdiende in 2012 67 miljard aan de export van goederen (exclusief wederuitvoer) naar de 12 belangrijkste bestemmingen, goed voor 65 procent van de totale verdiensten naar alle bestemmingen. De bijdrage van het MKB bedroeg 31 miljard, goed voor 46 procent van het totaal.

Wanneer de directe bijdrage van het MKB aan de Nederlandse export van goederen (exclusief wederuitvoer) verder uitgesplitst wordt in een deel dat direct door de producent wordt geëxporteerd en een deel dat via tussenpersonen de markt verlaat wordt de verwachting bevestigd dat het MKB vaker dan het grootbedrijf gebruik maakt van tussenpersonen om te exporteren.

Naar schatting wordt slechts 14 procent van de totale toegevoegde waarde door het MKB in 2012 gerealiseerd door directe export van de producent; 32 procent komt voor rekening van een tussenpersoon die de MKB-productie exporteert en de overige 54 procent wordt indirect gerealiseerd door het MKB als toeleverancier. Het grootbedrijf daarentegen realiseert naar schatting 57 procent van de totale verdiensten dankzij export van de eigen productie, 3 procent door export via een tussenpersoon en 40 procent door op te treden als toeleverancier van andere producenten.

1. Inleiding

In opdracht van de ministeries van Economische en Buitenlandse Zaken heeft CBS de rol van het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) in de Nederlandse economie onderzocht. De resultaten van dat onderzoek en de gebruikte methodologie worden beschreven in Chong, Van Beveren, Verbiest en Van der Wal (2016). Het huidige onderzoeksrapport gaat dieper in op het belang van het MKB voor de Nederlandse export in 2012.

Vier onderzoeksvragen vormen het uitgangspunt van dit onderzoeksrapport.

- 1) Hoeveel verdient Nederland aan export door het MKB en grootbedrijf?
- 2) Hoe belangrijk is de export van het MKB en grootbedrijf voor de werkgelegenheid?
- 3) Hoeveel verdient Nederland aan de export van goederen door het MKB en grootbedrijf naar de belangrijkste handelspartners?
- 4) Wat is het (geschatte) relatieve belang van de drie kanalen waarmee productie van het MKB naar buitenland gaat, namelijk directe export van eigen productie, export door productie voor een andere exporterende producent of export via de groothandel?

Om het MKB en het grootbedrijf van elkaar te onderscheiden wordt de “Zelfstandig MKB” definitie gehanteerd.² Dat betekent dat voor bedrijven die deel uitmaken van een grotere ondernemingsgroep de grootte van de groep bepalend is voor het toekennen van een grootteklasse. Om de grootte te meten is gebruik gemaakt van het criterium werkgelegenheid en meer bepaald het aantal werkzame personen in Nederland. Wanneer een bedrijf deel uitmaakt van een onderneming met buitenlandse moeder wordt verondersteld dat het gaat om een grote onderneming. Wanneer het gaat om een bedrijf dat onderdeel is van een Nederlands concern is de omvang van de onderneming in Nederland bepalend.

Om het belang van het MKB voor de Nederlandse export te kwantificeren wordt gebruik gemaakt van een input-outputtabel met uitsplitsing naar grootteklassen voor 2012, de kenmerken van deze tabel worden beschreven in Chong e.a. (2016).³ Om de derde en vierde onderzoeksvraag te beantwoorden wordt bijkomend gebruik gemaakt van de microdata Internationale Handel in Goederen (IHG). Het huidige rapport richt zich uitsluitend op de exportmarkt. De analyse van de handelspartners en exportkanalen beperkt zich verder tot de export van goederen exclusief wederuitvoer.⁴

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 onderzoekt de rol van het MKB en grootbedrijf in de Nederlandse export voor het jaar 2012. Hoofdstuk 3 verschaft inzicht in de toedeling van de MKB exportproductiewaarde van goederen naar de 12 populairste exportbestemmingen in 2012. Hoofdstuk 4 onderzoekt het belang van de verschillende exportkanalen (direct, indirect via groothandel en indirect via andere exporteurs) voor de goederenexport van het MKB in 2012.

---

² Zie Lemmers (2014) en Mounir, Van den Berg en Van Beveren (2016) voor een toelichting bij de gehanteerde definitie. De “Zelfstandig MKB” definitie werd ook al eerder door het CBS gehanteerd, zie bijvoorbeeld Lemmers, Rozendaal, Van Berkel en Voncken (2015).

³ Het rapport en de IO-tabel zijn beschikbaar op de [CBS-website](#).

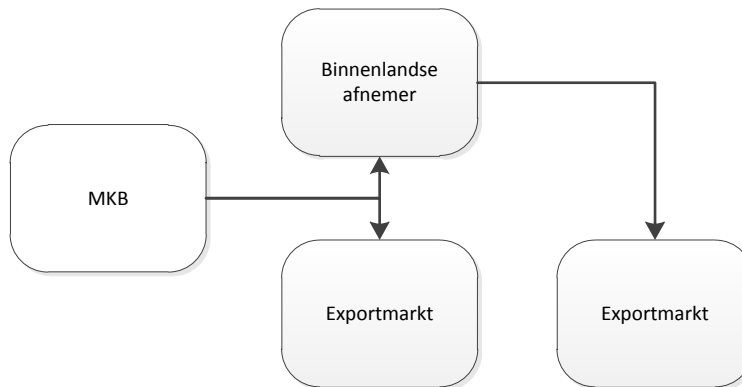
⁴ CBS werkt in opdracht van het ministerie van Buitenlandse zaken aan een uitbreiding van de microdata over internationale handel in diensten die een uitsplitsing van de gegevens naar handelspartner mogelijk maakt en tevens de kwaliteit van de waarneming verbetert (zie Smit en Wong, 2016).

2. Het belang van het MKB voor de Nederlandse export

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de rol die het MKB en grootbedrijf spelen in de Nederlandse export. Om te berekenen hoeveel Nederland verdient aan de export door het MKB en grootbedrijf en hoe belangrijk de export is voor de werkgelegenheid maken we gebruik van een input-outputtabel (IO-tabel) met uitsplitsing naar grootteklassen die in het kader van dit project door CBS werd opgesteld.⁵

Alleen op basis van deze tabel is het namelijk mogelijk om inzicht te krijgen in de werkelijke bijdrage van het MKB aan de Nederlandse economie en export. Figuur 1 verduidelijkt dat het MKB op twee manieren bijdraagt aan de Nederlandse export. Naast directe export van goederen en diensten draagt het MKB ook indirect bij aan de export, namelijk door op te treden als toeleverancier van andere bedrijven die zelf exporteren.

Figuur 1. Directe en indirecte bijdrage MKB aan export.

Voorbeelden van indirecte exportstromen zijn: het leveren van onderdelen voor het bouwen van een machine, het verstrekken van schoonmaakdiensten aan een exporteur of het leveren van reclamendrukwerk aan een fabrikant. Deze indirecte stromen vallen onder het zogenaamde intermediaire verbruik, dit betekent dat ze ingezet worden ten behoeve van de productie van andere goederen en diensten. De directe stromen daarentegen worden rechtstreeks ingezet voor finaal gebruik door eindgebruikers in het buitenland.⁶

De IO-tabel met uitsplitsing naar grootteklasse laat toe om naast de directe bijdrage van het MKB aan de Nederlandse export, ook de indirecte en totale bijdrage te kwantificeren.⁷ De resultaten van deze exercitie worden samengevat in Tabellen 1 en 2.

⁵ Zie Chong e.a. (2016).

⁶ Naast directe export door producenten vallen ook exportstromen die via tussenpersonen (groothandel, vervoerder etc.) de markt verlaten onder directe stromen volgens de IO-benadering. Deze stromen worden in de IO-tabel namelijk toegewezen aan de productiesectoren, alleen de handelsmarges worden toegewezen aan de bedrijfstakken waarin de tussenpersonen actief zijn. We komen hier in hoofdstuk 4 op terug.

⁷ De input-outputrelaties tussen bedrijfstakken worden afgeleid uit de aanbod- en gebruikstabellen voor de totale Nederlandse economie. Voor de exportanalyse werken we met de aanname dat de input-outputstructuur identiek is voor alle afzetmarkten.

Tabel 1
Toegevoegde waarde Nederlandse export, zelfstandig MKB versus grootbedrijf, 2012

	Totale toegevoegde waarde			Directe toegevoegde waarde		
	totaal	0-249 wp	250+ wp	totaal	0-249 wp	250+ wp
	mln euro	procent		mln euro	procent	
TW export	169 629			92 545		
TW export exclusief onverdeelde sectoren	158 706	45,9	54,1	88 534	38,9	61,1
Landbouw, bosbouw en visserij	7 785	96,5	3,5	4 983	97,2	2,8
Delfstoffenwinning	16 545	X	X	13 321	X	X
Voedings-, dranken- en genotmiddelenindustrie	8 261	28,1	71,9	7 057	29,0	71,0
Textiel-, kleding-, lederindustrie	712	49,6	50,4	581	48,1	51,9
Hout- en papierindustrie	1 270	42,2	57,8	769	38,9	61,1
Grafische industrie	620	64,1	35,9	214	48,0	52,0
Aardolie- en chemische industrie	8 577	7,5	92,5	6 664	6,1	93,9
Farmaceutische industrie	2 064	2,2	97,8	1 953	1,9	98,1
Rubber- en kunststofproductindustrie	1 780	34,4	65,6	1 359	30,4	69,6
Bouwmaterialenindustrie	620	19,1	80,9	423	13,0	87,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	4 639	51,3	48,7	2 459	37,0	63,0
Elektrotechnische en elektrische industrie	4 640	17,6	82,4	3 973	14,7	85,3
Machines en apparaten	5 820	29,9	70,1	4 786	25,3	74,7
Transportmiddelenindustrie	2 369	19,0	81,0	2 154	17,3	82,7
Meubel- en overige industrie	3 328	49,8	50,2	1 608	59,3	40,7
Energiebedrijven	2 468	8,6	91,4	302	9,9	90,1
Waterbedrijven, riolering, afvalbeheer en -sanering	1 112	38,5	61,5	303	40,5	59,5
Bouwnijverheid	2 456	61,1	38,9	877	41,8	58,2
Handel, horeca, vervoer en opslag	40 886	55,0	45,0	19 225	52,7	47,3
Financiële instellingen	8 627	-	-	3 162	-	-
Zakelijke diensten	29 106	50,0	50,0	9 635	38,3	61,7
Overheid, onderwijs en zorg	2 296	-	-	849	-	-
Overige dienstverlening	13 649	57,3	42,7	5 888	46,0	54,0
Goederen en diensten n.e.g.	0	-	-	-	-	-

Bron: Resultaten IO-analyse op basis van IO-tabel voor het MKB en grootbedrijf (Chong e.a., 2016).

Nederland verdiende in 2012 169,6 miljard euro dankzij de export van goederen en diensten. In termen van werkgelegenheid was de export goed voor 1,6 miljoen arbeidsjaren. In relatieve termen genereert de export een derde van de totale verdiensten en een vijfde van de totale werkgelegenheid in de Nederlandse economie. Het MKB is verantwoordelijk voor 46 procent van de totale verdiensten en 55 procent van de werkgelegenheid ingezet voor de export, het grootbedrijf neemt de overige 54 procent van de toegevoegde waarde en 45 procent van de werkgelegenheid voor zijn rekening.

Wanneer alleen de directe exportstromen in rekening gebracht worden dalen de verdiensten tot 92,5 miljard, goed voor 742 000 arbeidsjaren. De bijdrage van het MKB krimpt dan tot respectievelijk 39 en 48 procent. De directe bijdrage van het MKB is dus gemiddeld kleiner dan de totale bijdrage, zowel voor wat de verdiensten als de werkgelegenheid aangaat.

Kenmerkend in beide tabellen is de grote heterogeniteit tussen bedrijfstakken voor wat de bijdrage van het MKB en grootbedrijf betreft. De sector delfstoffenwinning levert 16,8 miljard euro toegevoegde waarde op of ongeveer tien procent van het totaal, het grootbedrijf genereert ongeveer twee derde van dit totaal. De relatieve directe bijdrage van het MKB aan de verdiensten is het kleinst in de industrie en met name in de chemische en farmaceutische

industrie. Het MKB draagt het meest bij aan de directe toegevoegde waarde afkomstig uit landbouwproducten en uit de overige industrie.

Het MKB draagt verder in belangrijke mate bij aan de werkgelegenheid dankzij de export. Naast de landbouw is het MKB goed voor de meerderheid van de directe werkgelegenheidscreatie in de textiel- en kledingsector, de grafische sector en de overige industrie. Ook in de dienstensectoren is de meerderheid van de banencreatie voor rekening van het MKB. Zo zijn de bedrijfstakken handel, horeca, vervoer en opslag en zakelijke dienstverlening samen goed voor 52 procent van de werkgelegenheid ingezet voor de export van goederen en diensten, het MKB neemt ongeveer de helft van dit totaal voor zijn rekening.

Tabel 2

Arbeidsvolume Nederlandse export, zelfstandig MKB versus grootbedrijf, 2012

	Totale arbeidsvolume			Directe arbeidsvolume		
	totaal	0-249 wp	250+ wp	totaal	0-249 wp	250+ wp
	duizend arbeidsjaren	procent		duizend arbeidsjaren	procent	
Arbeidsvolume export	1 626			742		
Arbeidsvolume export exclusief onverdeelde sector	1 548	55,2	44,8	710	48,4	51,6
Landbouw, bosbouw en visserij	122	97,4	2,6	67	97,1	2,9
Delfstoffenwinning	6	X	X	4	X	X
Voedings-, dranken- en genotmiddelenindustrie	61	33,6	66,4	50	33,3	66,7
Textiel-, kleding-, lederindustrie	10	63,8	36,2	8	62,0	38,0
Hout- en papierindustrie	16	48,4	51,6	9	44,3	55,7
Grafische industrie	9	73,3	26,7	3	58,7	41,3
Aardolie- en chemische industrie	41	11,4	88,6	32	9,3	90,7
Farmaceutische industrie	8	6,6	93,4	7	5,8	94,2
Rubber- en kunststofproductindustrie	20	38,8	61,2	15	34,1	65,9
Bouwmaterialenindustrie	8	25,1	74,9	5	17,6	82,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	57	56,4	43,6	29	42,4	57,6
Elektrotechnische en elektrische industrie	34	29,4	70,6	28	25,3	74,7
Machines en apparaten	52	40,2	59,8	42	34,2	65,8
Transportmiddelenindustrie	24	29,0	71,0	22	26,8	73,2
Meubel- en overige industrie	47	52,1	47,9	23	63,2	36,8
Energiebedrijven	7	5,8	94,2	1	6,3	93,7
Waterbedrijven, riolering, afvalbeheer en -sanering	10	38,7	61,3	3	38,0	62,0
Bouwnijverheid	41	70,4	29,6	13	51,3	48,7
Handel, horeca, vervoer en opslag	420	57,3	42,7	181	50,6	49,4
Financiële instellingen	45	-	-	21		
Zakelijke diensten	429	54,2	45,8	106	51,6	48,4
Overheid, onderwijs en zorg	32	-	-	10		
Overige dienstverlening	128	61,1	38,9	64	53,1	46,9
Goederen en diensten n.e.g.	0	-	-	0	-	-

Bron: Resultaten IO-analyse op basis van IO-tabel voor het MKB en grootbedrijf (Chong e.a., 2016).

3. Export van goederen: belangrijkste handelspartners

De IO-tabel met uitsplitsing naar grootteklasse maakt het mogelijk om de rol van het MKB en grootbedrijf in de exportwaardeketen te onderzoeken. In principe kan dit op analoge manier gebeuren voor verschillende exportbestemmingen. De exportbestemmingen zijn echter niet standaard beschikbaar in de IO-tabel. Deze informatie is wel beschikbaar in de microdata van de statistiek Internationale Handel in Goederen (IHG). De IO-tabel en IHG-statistiek maken echter gebruik van een andere conceptuele benadering waardoor de bekomen waarden niet noodzakelijk op elkaar aansluiten.⁸

Tabel 3
Exportwaarde goederen (exclusief wederuitvoer) 2012 naar 12 landen

	Totaal	0-249 wp	250+ wp
	mln euro	Procent	Procent
Totaal 12 landen	130.024	24,4	75,6
Duitsland	41.255	29,7	70,3
België	25.699	21,4	78,6
Frankrijk	15.764	15,1	84,9
Verenigde Staten	13.745	27,0	73,0
Groot-Britannië	11.462	27,4	72,6
Italië	5.156	18,0	82,0
China	3.890	20,9	79,1
Spanje	3.645	18,0	82,0
Polen	3.092	25,4	74,6
Zwitserland	2.653	27,0	73,0
Zweden	2.175	25,0	75,0
Oostenrijk	1.487	23,5	76,5

Bronnen: IO-tabel voor het MKB en grootbedrijf, 2012; Microdata Internationale Handel in Goederen. De exportwaarden per bestemming zijn berekend op basis van de landenverdeling uit de microdata Internationale Handel in Goederen. De totale exportwaarden (inclusief onverdeelde sectoren) sluiten aan bij de waarden uit de IO-tabel op het niveau bedrijfstak-goederengroep-grootteklasse (som van intra-en extra-EU export van Nederlands product).

Om maximaal gebruik te maken van de variatie uit de microdata en niettemin consistent te blijven met de IO-tabel wordt de volgende procedure toegepast.

Stap 1 Uit de microdata IHG wordt informatie gehaald over de variatie in exportbestemmingen per bedrijfstak, grootteklasse, exportbestemming en -product⁹ voor de Nederlandse uitvoer van goederen exclusief wederuitvoer.

⁸ De IHG statistiek gaat uit van het principe "fysieke grensoverschrijding" bij het registreren van internationale handel terwijl voor IO-doeleinden het principe "internationale eigendomsoverdracht" gehanteerd wordt.

⁹ In de statistiek IHG worden producten gedefinieerd volgens de Gecombineerde Nomenclatuur (GN) classificatie. In de Gebruikstabel worden producten op een hoger niveau van aggregatie gedefinieerd. De toewijzing van producten uit de GN classificatie aan producten uit de Gebruikstabel gebeurt op basis van een concordantietabel.

- Stap 2 Uit de gebruiktabel¹⁰ wordt informatie verkregen over de Nederlandse uitvoer van goederen exclusief wederuitvoer per bedrijfstak, grootteklasse en exportproduct.
- Stap 3 Op basis van de microdata IHG wordt het aandeel van de 12 belangrijkste exportbestemmingen in het totaal per bedrijfstak, grootteklassen en exportproduct uit de gebruiktabel berekend.
- Stap 4 Deze percentages worden gebruikt om in de gebruiktabel een onderverdeling te maken naar exportbestemming. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de aanname dat de variatie over exportbestemmingen uit de microdata algemeen geldig is voor de uitvoer in de betrokken bedrijfstak en grootteklasse voor dat product.
- Stap 5 De gegevens uit de gebruiktabel worden voor iedere bestemming geaggregeerd op het niveau van de bedrijfstak en grootteklasse, d.i. het meest gedetailleerde niveau van de IO-tabel.
- Stap 6 Voor iedere bestemming wordt een IO-analyse uitgevoerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de aanname dat de productiestructuur identiek blijft ongeacht de exportbestemming.

De totale export van goederen exclusief wederuitvoer naar de 12 belangrijkste exportbestemmingen berekend volgens bovenstaande procedure is terug te vinden in Tabel 3.¹¹ Samengeteld is de export naar deze 12 bestemmingen goed voor 71 procent van de totale uitvoer van goederen exclusief wederuitvoer in 2012 uit de IO-tabel. Duitsland is met voorsprong de belangrijkste handelspartner, goed voor 22 procent van de totale uitvoer. België volgt met ongeveer 14 procent. Frankrijk, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten hebben een aandeel tussen de 5 en 10 procent. De overige 7 landen zijn samen goed voor 12 procent.

Globaal neemt het MKB ongeveer een vierde van de export naar de 12 belangrijkste bestemmingen voor haar rekening. Duitsland, Groot-Brittannië, Zwitserland en de Verenigde Staten doen beter dan gemiddeld met 27 tot 29 procent van de export voor rekening van het MKB. De Zuid-Europese landen (Frankrijk, Spanje, Italië) maar ook België en China blijken moeilijker te bereiken door het MKB, de percentages variëren tussen de 15 en 18 procent voor Zuid-Europa, tot 21 procent voor China en België.

Tabel 4 vat de resultaten samen van de IO-analyse per land. Nederland verdiende in 2012 67 miljard aan de export van goederen (exclusief wederuitvoer) naar de 12 belangrijkste bestemmingen, goed voor 65 procent van de totale verdiensten naar alle bestemmingen. Globaal genomen is het MKB goed voor 46,4 procent van de totale verdiensten en 39,5 procent van de directe verdiensten afkomstig van de export van goederen (exclusief wederuitvoer) naar de 12 populairste bestemmingen.

Wanneer de resultaten van Tabel 3 en Tabel 4 naast elkaar gelegd worden valt verder op te merken dat tegenover de relatief bescheiden bijdrage van het MKB aan de bruto exportstromen van 24,4 procent een relatief belangrijkere bijdrage van respectievelijk 39,5 en 46,5 procent aan de directe en totale verdiensten dankzij die exportstromen staat. Dit resultaat kan meerdere verklaringen hebben. Een mogelijke verklaring kan zijn dat het MKB voornamelijk actief is in bedrijfstakken met kortere, overwegend nationale waardeketens waardoor een groter deel van de toegevoegde waarde afkomstig van een goed of dienst toekomt aan de verstrekker ervan.

¹⁰ De Aanbod- en Gebruikstabel (AGT) vormt de basis voor de IO-tabel. Zie Chong e.a. (2016) voor bijkomende toelichting.

¹¹ De cijfers in Tabel 3 wijken af van de Statline totalen voor de Nederlandse export goederen exclusief wederuitvoer voor 2012 die berekend zijn op basis van de IHG microdata.

Anderzijds is het ook mogelijk dat binnen dezelfde bedrijfstak MKB en grootbedrijf van elkaar verschillen in de mate waarop ze beroep doen op invoer vanuit het buitenland. Tenslotte is het mogelijk dat het MKB in waardeketens participeert die gemiddeld een hogere toegevoegde waarde genereren dan het grootbedrijf. Deze verklaringen sluiten elkaar niet uit. Dat het MKB mogelijk een belangrijkere bijdrage levert aan de Nederlandse economie dan op het eerste zicht af te leiden is op basis van gegevens over totale productie of export verdient in ieder geval verdere uitdieping en onderzoek.¹²

De bijdrage van het MKB aan de verdiensten dankzij de export ligt gemiddeld hoger voor de populairste bestemmingen, dit geldt zowel voor de directe als totale bijdrage.

Tabel 4

Toegevoegde waarde export goederen (exclusief wederuitvoer) naar 12 landen

	Totale toegevoegde waarde			Directe toegevoegde waarde		
	Totaal	0-249 wp	250+ wp	Totaal	0-249 wp	250+ wp
	mln euro	procent	procent	mln euro	procent	procent
Totaal 12 landen	66.760	46,4	53,6	34.568	39,5	60,5
Duitsland	20.469	50,8	49,2	10.185	47,6	52,4
België	10.324	50,6	49,4	5.060	48,1	51,9
Frankrijk	7.362	40,8	59,2	3.381	25,3	74,7
Verenigde Staten	9.353	40,4	59,6	6.654	35,9	64,1
Groot-Britannië	6.760	46,3	53,7	3.034	35,7	64,3
Italië	2.726	43,3	56,7	1.185	28,9	71,1
China	2.552	38,3	61,7	1.557	28,1	71,9
Spanje	1.943	41,7	58,3	914	27,9	72,1
Polen	1.749	46,3	53,7	863	38,9	61,1
Zwitserland	1.413	48,5	51,5	720	44,4	55,6
Zweden	1.240	45,2	54,8	597	36,2	63,8
Oostenrijk	868	44,3	55,7	417	34,2	65,8

Bronnen: IO-tabel voor het MKB en grootbedrijf, 2012; Microdata Internationale Handel in Goederen. Resultaten IO-analyse per land van bestemming onder aanname van identieke IO-structuur.

4. Export van goederen: Exportkanalen

Zoals in hoofdstuk 3 reeds werd aangehaald laat de IO-analyse toe om naast de directe bijdrage van het MKB aan de verdiensten dankzij de export, ook de indirecte rol van het MKB als toeleverancier voor exporteurs in kaart te brengen. De termen direct en indirect verwijzen

¹² In het kader van de Internationaliseringsmonitor van December 2016 die integraal gewijd is aan het MKB wordt momenteel een eerste stap gezet in dit vervolgonderzoek.

daarbij naar de rol die de producent heeft in de waardeketen, direct impliceert levering aan de eindgebruiker, indirect verwijst naar rol als toeleverancier van andere (eind)leveranciers.

Voor IO-doeleinden wordt echter een breder concept gehanteerd van “directe levering aan de eindgebruiker” dan gebruikelijk is in de IHG-statistiek. In de IHG-statistiek kan op basis van de bedrijfstak waartoe een exporteur behoort namelijk een onderscheid gemaakt worden tussen export door een producent en export via een tussenpersoon. Goederen die via een intermediair naar het buitenland gaan (groothandelaar, vervoerder etc.) worden voor IO-doeleinden echter beschouwd als directe levering aan de eindgebruiker door de producerende bedrijfstak. Deze benadering zorgt ervoor dat de productie toegerekend wordt aan de producerende bedrijfstak en dat alleen de handelsmarges bij de intermediaire dienstverlening terechtkomen.

Concreet impliceert dit dat de directe bijdrage die volgt uit de IO-analyse zowel de directe levering door de producent aan de eindgebruiker als de levering via een intermediair aan de eindgebruiker omvat. Dit onderscheid is met name relevant voor het MKB aangezien het voor kleinere ondernemingen gemiddeld lastiger is om buitenlandse afzetmarkten te bereiken. Mogelijk doet het MKB daarom vaker beroep op een tussenpersoon in vergelijking met het grootbedrijf.

Beleidsmatig is het daarom interessant om het relatieve belang te kennen van de volgende drie exportkanalen voor het MKB:

- (i) Directe export door producent;
- (ii) Export via tussenpersoon;
- (iii) Indirecte export als toeleverancier van andere producenten.

De directe bijdrage die op basis van de IO-analyse berekend wordt komt overeen met het totaal van (i) en (ii), de indirecte bijdrage afgeleid uit de onderliggende productiestructuur komt overeen met (iii).

Voorafgaand aan de analyse is het goed om even stil te staan bij de concepten directe en indirecte export. Indirecte export omvat in principe iedere exportstroom waarbij de exporteur niet de producent is van het geëxporteerde goed. Een paar voorbeelden illustreren de reikwijdte van het begrip indirecte export.

Voorbeeld 1: De boer (producent) levert landbouwproducten aan de veiling. De veiling verkoopt de producten van de boer aan zowel binnenlandse als buitenlandse afnemers. In de IO-tabel wordt de marge die de veiling verdient aan de verkoop toegewezen aan de bedrijfstak Handel, terwijl de productiewaarde toegewezen wordt aan de bedrijfstak landbouw.

Voorbeeld 2: Koffieproducent levert koffie en toebehoren (“de koffiekamer”) aan bedrijven. De producent maakt en verkoopt koffie, de overige producten (melk, automaten, suiker, bekertjes etc) worden aangeleverd door andere producenten. In de IO-tabel wordt de volledige koffiekamer toegewezen aan de bedrijfstak Dranken.

Deze voorbeelden illustreren dat indirecte en directe export niet altijd perfect van elkaar te onderscheiden zijn.¹³ Specifiek voor de huidige doeleinden (het kwantificeren van de rol van het

---

¹³ Daar waar de IHG-statistiek in het eerste voorbeeld nog toelaat een onderscheid te maken tussen directe en indirecte export, is dit niet langer het geval voor het tweede voorbeeld. Wanneer een producent producten exporteert die door andere producenten gemaakt zijn is het niet mogelijk om directe en indirecte exportstromen van elkaar te onderscheiden tenzij aanvullende gegevens over de productie beschikbaar zijn.

MKB in de export) kan dit mogelijk aanleiding geven tot een onderschatting van de directe bijdrage van het MKB als eigenlijke eindleverancier (ii) en een evenredige overschatting van de indirecte bijdrage van het MKB (iii).

Om het relatieve belang van de drie exportkanalen voor het MKB en grootbedrijf te kwantificeren wordt de volgende procedure gevolgd.

Stap 1 De resultaten van de IO-analyse voor de export van goederen exclusief wederuitvoer vormen het uitgangspunt van de analyse.

Stap 2 De microdata IHG worden gebruikt om het relatieve belang van tussenpersonen en producenten te kwantificeren en dit afzonderlijk voor het MKB en grootbedrijf. Of een exportstroom wordt toegewezen aan een producent of tussenpersoon is afhankelijk van de bedrijfstak waartoe de exporteur behoort. Exporteurs met hoofdactiviteit in de bedrijfstakken groothandel en handelsbemiddeling, vervoer of opslag worden als tussenpersoon beschouwd.

Stap 3 Door gebruik te maken van de aanname dat er geen verschillen zijn in de goederenmix geëxporteerd door tussenpersonen en producenten kan de directe bijdrage bekomen in stap 1 verder opgesplitst worden in een directe bijdrage als producent (i) en een bijdrage door export via tussenpersonen (ii) voor zowel het MKB als grootbedrijf.

De resultaten van deze exercitie, die moeten gezien worden als een eerder ruwe schatting, worden samengevat in Tabel 5.

Tabel 5
Gebruik exportkanalen: Export goederen exclusief wederuitvoer

	Totaal	(i) Direct	(ii) Tussen- persoon	(iii) Indirect
	<i>mln euro (Procent)</i>			
Toegevoegde waarde	102.802	36.874	16.199	49.729
		35,9	15,8	48,4
MKB	45.442	6.310	14.536	24.596
		13,9	32,0	54,1
Grootbedrijf	53.245	30.428	1.663	21.154
		57,1	3,1	39,7
Onverdeeld	4.115	136	0	3.979
		3,3	0,0	96,7

Schatting op basis van IO-analyse (directe en indirecte bijdrage), aangevuld met informatie m.b.t. relatieve belang tussenpersonen, MKB en grootbedrijf uit microdata IHG. Aanname: identieke productmix ongeacht export via tussenpersoon of producent.

De resultaten bevestigen de verwachting dat het MKB vaker beroep doet op een tussenpersoon om te exporteren dan het grootbedrijf. Naar schatting wordt slechts 14 procent van de totale toegevoegde waarde door het MKB in 2012 gerealiseerd door directe export van de producent; 32 procent komt voor rekening van een tussenpersoon die de MKB-productie exporteert en de overige 54 procent wordt indirect gerealiseerd door het MKB als toeleverancier.

Bij het grootbedrijf speelt de export via tussenpersonen een veel kleinere rol. Slechts 3 procent van de totale toegevoegde waarde door het grootbedrijf wordt in 2012 gerealiseerd door export via een tussenpersoon, terwijl 57 procent van de toegevoegde waarde voor rekening van een producent gebeurt. De overige 40 procent wordt indirect gerealiseerd door het grootbedrijf als toeleverancier.

Literatuurlijst

- Chong, S., Van Beveren, I., Verbiest, P., & van der Wal, R. (2016). *Een IO-tabel voor het MKB en grootbedrijf*. Den Haag: Centraal Bureau voor Statistiek.
- Lemmers, O. (2014) *Aandeel MKB in buitenlandse handel en investeringen. Drie afbakeningen van het MKB*. Heerlen: Centraal Bureau voor Statistiek.
- Lemmers, O., Rozendaal, L., van Berkel, F. & Voncken, R. (2014) *Nederland in internationale waardeketens*. Heerlen: Centraal Bureau voor Statistiek.
- Mounir, A., van den Berg, M., & Van Beveren, I. (2016). *Aandeel MKB in buitenlandse handel in goederen en investeringen: een vervolgonderzoek*. Heerlen: Centraal Bureau voor Statistiek.
- Smit, R., & Wong, K. F. (2016). *Eerste stappen op een nieuwe weg: Microdata over de Internationale Handel in Diensten*. Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.